

Naturens rättigheter - paradigmskifte för hållbar utveckling

Pella Thiel

“Vi måste säga om universum att det är en gemenskap av subjekt, inte en samling av objekt.”
Thomas Berry

Den ekologiska krisen är en existentiell kris

De institutioner som har i uppdrag att värna om biologisk mångfald ([IPBES](#); CBD) talar allt högre om behovet av en **samhällstransformation** för att vända den destruktiva utveckling som håller på att ta livet av själva livet. På det sättet är den ekologiska krisen en **existentiell kris**, den handlar om vilka vi är och hur världen ser ut. Transformationer kräver att vi undersöker de antaganden vi har om världen, det paradigmen vi lever i.

Naturen som resurs

I det västerländska samhället har vi ett grundläggande antagande om människan som separat från naturen, med rätt att dominera och kontrollera annat liv. Naturen uppfattas ur det perspektivet som resurser, ägodelar, objekt för oss. En sjö exempelvis har ett värde för att den är viktig för människor. För att transformera samhället i riktning mot partnerskap med naturen istället för exploatering behöver denna idé bytas ut.

Naturens rättigheter

Nu växer en rörelse som gör ett helt annat antagande, nämligen att även naturen har rätt att existera och ha hälsan. Naturen har rättigheter, och dessa kan upprätthållas i samhällsliga regelverk – lagar. Lagar har en transformativ kraft, de kan ses som samhällets DNA: det är genom dem vi gör gemensamma överenskommelser om rätt och fel, viktigt och oviktigt. Rörelsen för naturens rättigheter är informerad och inspirerad av världens urfolk, som har en helt annan syn på världen och människan - som delar av en levande helhet. Ett av de tidigaste besluten för naturens rättigheter kommer från Ecuador (2008):

[Ecuadors konstitution](#): Art. 71. *Naturen eller Pachamama, där liv reproduceras och existerar, har rätt att existera, fortleva, underhålla och förnya sina vitala cykler, strukturer, funktioner och evolutionära processer.*

Denna idé är paradigmskiftande och samtidigt mycket konkret. Juridiska institutioner som domstolar och lagar har inga principiella problem med att berg och sjöar, skogar och floder kan ha rättigheter. Helt fiktiva konstruktioner som företag har ju det. Några fall där naturens rättigheter har erkänts i lagstiftning:

- 2017 röstade [parlamentet i Nya Zeeland](#) för att floden Whanganui skulle bli ett juridiskt subjekt.
- 2018 utsåg [Colombias Högsta domstol](#) landets del av Amazonas till juridiskt subjekt.
- 2019 utsåg [Högsta domstolen i Bangladesh](#) alla landets floder till juridiska subjekt.
- 2020 CBD:s post-2020 Global Framework: ["Consider and recognize, where appropriate, the rights of nature."](#) Vilket gör CBD till det första internationella ramverket som erkänner naturens rättigheter.

Detta är bara några exempel av många, många fler. I den här omställningen är lagarna egentligen sekundära. De är inte mål i sig utan verktyg för en annan förståelse, om ett samhälle i harmoni med naturen. Det är möjligt att skapa ett sådant samhälle. Vi har kunskap och metoder för att göra det. Men vi använder dem inte, eftersom vi fortfarande tillåter metoder som utgår från naturen som enbart en resurs för oss. Det är en stor omställning vi är inne i, och vi behöver behandla den som en sådan.

Regeringen planerar nu för FN-konferensen [Stockholm+50](#). Om man menar allvar med den uttalade ambitionen att förändra vårt förhållande till naturen och visa ledarskap i omställningen mot ett mer hållbart samhälle, så bör naturens rättigheter vara ett centralt tema. Slutligen, naturens rättigheter handlar inte om att ställa naturen mot människan, utan tvärtom, att ta hänsyn till mänskliga behov och intressen i samklang med andra arters behov och intressen. Det är i slutändan inte möjligt att upprätthålla mänskliga rättigheter utan naturen.

www.naturensrattigheter.se